

Jihovýchodní Evropa

1. Vymezení a společné znaky

- **Geografické vymezení:**
 - Oblast **Balkánského poloostrova**.
- **Státy:**
 - **Postjugoslávské státy:** Slovinsko (často řazeno do Střední Evropy), Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Černá Hora, Severní Makedonie, Kosovo (s omezeným mezinárodním uznáním).
 - **Další balkánské státy:** Albánie, Bulharsko, Rumunsko.
 - Řecko a evropská část Turecka (Východní Thrákie) jsou také součástí poloostrova, ale jsou obvykle probírány v jiných regionech.
- **Společné charakteristické rysy:**
 - **Složitý historický vývoj:** "Sud prachu Evropy", oblast střetávání velkých mocností (Habsburská, Osmanská, Ruská říše).
 - **Etnická, náboženská a kulturní mozaika:** Mimořádně pestré a promíchané složení, které bylo a je zdrojem mnoha konfliktů.
 - **Politická nestabilita:** Region poznamenaný válkami v 90. letech 20. století (rozpad Jugoslávie), nedořešené mezistátní a etnické problémy.
 - **Ekonomická transformace:** Všechny státy prošly po roce 1989/91 přechodem od komunismu/socialismu k tržní ekonomice a demokracii, proces je však pomalejší a složitější než ve Střední Evropě.
 - **Nižší ekonomická úroveň:** Patří k ekonomicky slabším regionům Evropy.
 - **Silné vazby na zemědělství a venkov.**
 - **Proces evropské integrace:** Rozdílný stupeň – Slovinsko a Chorvatsko jsou členy EU a eurozóny, Rumunsko a Bulharsko členy EU, ostatní jsou kandidátské nebo potenciálně kandidátské země.

2. Přírodní podmínky

- **Geologie a reliéf:**
 - Převážně **hornatý** region.
 - Dominance **mladých alpínských pohoří**.
 - **Dinárské hory:** Táhnou se podél pobřeží Jaderského moře (Slovinsko, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Albánie). Charakteristické jsou krasové jevy.
 - **Karpaty:** Obloukovitě se táhnou přes Rumunsko.
 - **Pohoří Stara Planina (Balkán):** Protíná střední Bulharsko.
 - **Nížiny:**
 - **Valašská nížina:** Rozsáhlá, úrodná nížina v jižním Rumunsku a severním Bulharsku, podél Dunaje.
 - **Panonská nížina:** Zasahuje do severního Srbska (Vojvodina) a východního Chorvatska (Slavonie).

- **Podnebí:**
 - **Pobřeží Jaderského a Černého moře: Středomořské** a vlhké subtropické klima (horká, suchá léta; mírné, deštivé zimy).
 - **Vnitrozemí: Mírné kontinentální** klima, se studenými zimami a horkými léty.
 - **Horské oblasti:** Chladné, **vysokohorské** klima.
- **Vodstvo:**
 - **Dunaj:** Nejdůležitější řeka regionu, tvoří hranici mezi Rumunskem a Bulharskem, protéká Srbskem a Chorvatskem. Je to klíčová dopravní tepna. U ústí do Černého moře tvoří rozsáhlou deltu (biosférická rezervace UNESCO).
 - **Sáva, Dráva, Tisa:** Významné přítoky Dunaje.
 - **Řeky Jaderského úmoří:** Kratší, s velkým spádem (Neretva).
 - **Krasová jezera:**
 - **Skadarské jezero:** Na hranici Černé Hory a Albánie, největší na Balkáně.
 - **Ohridské a Prespanské jezero:** Na hranici Severní Makedonie, Albánie a Řecka, patří k nejstarším a nejhlubším v Evropě.
 - **Plitvická jezera:** Soustava kaskádovitých jezer v Chorvatsku (národní park UNESCO).
- **Pobřeží:**
 - **Jaderské pobřeží (Chorvatsko):** Mimořádně členité, s tisíci ostrovy (**dalmatský typ pobřeží**).
 - **Černomořské pobřeží (Rumunsko, Bulharsko):** Méně členité, s písčnými plážemi.

3. Obyvatelstvo

- **Etnická a jazyková struktura:** Mimořádně složitá.
 - **Jihoslovanské národy (většina):** Srbové, Chorvati, Slovinci, Bosňáci (dříve Muslimani), Černohorci, Makedonci, Bulhaři.
 - **Románské národy:** Rumuni.
 - **Albánci:** Illyrský původ, izolovaný jazyk.
 - **Významné menšiny:** Maďaři (Vojvodina v Srbsku, Rumunsko), Romové, Turci (Bulharsko).
 - **Písmo:** Latinka (Slovinci, Chorvati), cyrilice (Srbové, Bulhaři, Makedonci), v Bosně a Hercegovině obě.
- **Náboženství:**
 - Hlavní dělící linie v regionu.
 - **Pravoslavné křesťanství:** Srbsko, Černá Hora, Severní Makedonie, Bulharsko, Rumunsko.
 - **Katolické křesťanství:** Slovinsko, Chorvatsko.
 - **Islám:** Albánie, Kosovo, Bosna a Hercegovina, významné menšiny v dalších státech. Dědictví Osmanské říše.
- **Rozmístění a hustota:**
 - Nerovnoměrné, nejhustěji osídleny nížiny, údolí řek a pobřeží.
 - Horské oblasti jsou osídleny řídce.

- **Demografické charakteristiky:**
 - Region se potýká s **úbytkem a stárnutím populace** (nízká porodnost, vysoká emigrace – "únik mozků").
 - Výjimkou jsou Albánci (v Albánii a Kosovu), kteří mají vyšší porodnost.
- **Města:** Bukurešť, Bělehrad, Záhřeb, Sofie, Sarajevo.

4. Hospodářství

- **Obecná charakteristika:**
 - **Transformační ekonomiky** s nižším HDP na obyvatele ve srovnání se zbytkem Evropy.
 - Nejrozvinutější státy jsou **Slovinsko a Chorvatsko**.
 - Hospodářství bylo silně zasaženo válkami v 90. letech a potýká se se strukturálními problémy (korupce, byrokracie, vysoká nezaměstnanost).
- **Zemědělství (Primární sektor):**
 - Stále zaměstnává významný podíl obyvatelstva.
 - **Úrodné nížiny (Panonská, Valašská):** Pěstování pšenice, kukuřice, slunečnice, cukrové řepy.
 - **Pobřežní oblasti:** Pěstování vinné révy, oliv, citrusů, ovoce a zeleniny.
 - **Bulharsko, Rumunsko:** Tradiční pěstitelé růží (výroba růžového oleje), tabáku.
 - **Živočišná výroba:** Chov skotu, prasat (v nížinách), v horách chov ovcí.
- **Průmysl a těžba (Sekundární sektor):**
 - **Těžba:**
 - **Ropa a zemní plyn:** Rumunsko (Ploješť).
 - **Hnědé a černé uhlí:** Srbsko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko.
 - **Rudy barevných kovů:** Měď (Srbsko), bauxit.
 - **Průmysl:**
 - Dědictví socialistické éry (těžký průmysl), dnes prochází restrukturalizací.
 - Potravinářský, textilní, dřevozpracující, chemický průmysl.
 - **Slovinsko:** Nejvyspělejší průmysl (farmacie – Krka, domácí spotřebiče – Gorenje).
 - **Chorvatsko:** Loďařský průmysl.
 - **Rumunsko:** Automobilový průmysl (Dacia-Renault).
- **Služby (Terciární sektor):**
 - Nejdynamičtěji rostoucí sektor.
 - **Cestovní ruch:** Absolutně klíčový pro některé země.
 - **Chorvatsko:** Hlavní cíl letní přímořské turistiky ve Střední a Východní Evropě (Jaderské pobřeží, ostrovy, historická města – Dubrovník, Split).
 - **Bulharsko, Rumunsko:** Černomořská letoviska.
 - **Slovinsko:** Horská a jezerní turistika (Alpy), jeskyně.
 - **Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Albánie:** Rostoucí potenciál.
 - **Doprava:**

- Rozvoj dopravních koridorů propojujících Západní Evropu s Blízkým východem.
- Významná námořní doprava (přístavy Rijeka, Split v Chorvatsku; Konstanca v Rumunsku; Burgas, Varna v Bulharsku).

5. Současné problémy

- **Důsledky válek a etnické napětí:**

- Složitá politická situace v **Bosně a Hercegovině** (rozdělena na Federaci BaH a Republiku srbskou).
- Nedostatečně vyřešený status **Kosova** (Srbsko ho stále považuje za svou provincii).
- Napětí mezi etnickými skupinami v Severní Makedonii.

- **Ekonomické problémy:**

- Vysoká nezaměstnanost.
- Rozšířená korupce a organizovaný zločin.
- Závislost na zahraničních investicích a remitencích (peníze posílané domů od lidí pracujících v zahraničí).

- **Demografické problémy:**

- "Únik mozků" – odchod mladých a kvalifikovaných lidí do bohatších zemí EU.
- Stárnutí populace.

- **Environmentální problémy:**

- Znečištění z dob socialismu (průmyslové a těžební oblasti).
- Nelegální skládky, znečištění řek.